

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologických věd

Bakalářská práce

Trest smrti jako antropologický problém

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Kolářová, Dr. theol.

Autor práce: Lukáš Karbulka

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: prezenční

Ročník: třetí

2023

„Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracoval pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.“

30.3. 2023

Lukáš Karbulka

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Kolářové, Dr. theol. za cenné rady, připomínky, důslednost, trpělivost a metodické vedení práce. Zároveň bych rád poděkoval své rodině a ženě za podporu během studia.

Obsah

Úvod.....	1
1. Uvedení do problematiky.....	2
1.1 Pojem trestu smrti, charakteristika.....	2
1.2 Historie trestu smrti.....	2
1.2.1 První zmínky, důvody zavedení	3
1.2.2. První a druhá světová válka v Čechách	3
1.2.3. Poválečná doba v Čechách	4
2. Druhy trestu smrti	5
2. 1 Druhy trestu smrti používané v historii.....	5
2.2 Druhy trestu smrti používané dnes.....	8
3. Trest smrti v pojetí vybraných náboženství	10
3.1. Judaismus	10
3.2. Křesťanství	11
3.3. Islám.....	13
3.4. Buddhismus.....	17
4. Trest smrti jako antropologický problém.....	18
4.1. Etické aspekty trestu smrti a důstojnost	18
4.2. Právní aspekty trestu smrti	22
4.3. Sociální a psychologické aspekty trestu smrti	25
5. Trest smrti v současné společnosti.....	27
5.1. Zajímavosti.....	28
Závěr	31

Úvod

Trest smrti je dlouhodobě diskutovaným tématem a existuje na něj mnoho náhledů. Tato skutečnost se mi stala motivací pro to, abych danou problematiku v základech představil a abych ukázal, jak byl nebo je vnímán trest smrti napříč náboženským, etickým, historickým či politickým spektrem. Cílem této práce je představit trest smrti jako antropologický problém, který je komplexní a nelze jej redukovat pouze na jeho určité aspekty.

Problematika trestu smrti je stále diskutované téma v mnoha zemích světa. Teprve v roce 2016 došlo poprvé ke snížení počtu poprav ve světě. Statistiky Amnesty International ovšem nezahrnují země jako je Súdán, Severní Korea a Čína.

V této bakalářské práci se nejprve věnuji historii trestu smrti. Současně popisuji trest smrti v České republice v období první a druhé světové války a následně poválečném období. Na to obsahově navazuje i statistika popravených osob na území České republiky, která je zařazena do poslední kapitoly zabývající se trestem smrti v kontextu současné společnosti.

Další část je věnována různým druhům trestu smrti, tedy technikám popravy v minulosti i současnosti.

V další části této práce se zaměřuji na trest smrti z hlediska vybraných náboženství, kterými jsou křesťanství, buddhismus, islám a judaismus. Každé náboženství přináší k problematice trestu smrti vlastní důrazy a představuje tak rovněž významný kulturní faktor formující a ovlivňující dobové náhledy na ni.

V kapitole věnované antropologické rovině problému trestu smrti ukazují, že s daným trestem souvisí primárně otázka lidské důstojnosti a následně otázky etických dilemat, legislativy a v neposlední řadě také sociální a psychologické aspekty tohoto nejvyššího trestu. V bakalářské práci se zabírám i otázkou po kladech a záporech trestu smrti, jež jsou veřejností a v médiích s oblibou tematizovány.

1. Uvedení do problematiky

Úvodní kapitola se věnuje základní charakteristice a historii trestu smrti.

Přístup k trestu smrti se za posledních sto let téměř celosvětově změnil. Je tendence trest smrti spíše rušit nebo alespoň omezovat než ho zavádět. Tento fakt potvrzují i mezinárodní dokumenty vydané po konci druhé světové války. Zmírněním nebo úplným zrušením trestu smrti se zabývá Organizace spojených národů, Rada Evropy a Regionální úmluvy.¹

1.1 Pojem trestu smrti, charakteristika

Trest smrti, nebo také nejvyšší a absolutní trest, znamená rozhodnutí soudu o zbavení života souzeného jedince. Tento nejvyšší možný trest vyměřený soudem je udělen za velmi závažný zločin. V žádném případě se nejedná o mimosoudní popravu, ale vždy by se mělo jednat o trest, který následuje po řádném soudním procesu v příslušném státě.²

Nejprve je identifikován zločin a podle skutkové podstaty spáchaného zločinu se stanovuje trest. Ve chvíli, kdy se někdo vědomě dopustí něčeho, na co nemá právo, poruší spravedlnost. Trest je tedy oprávněným nástrojem spravedlnosti. Pojetí trestu jako takového je vyjádřeno v § 1 a 2 trestního zákona. Ten definuje trest jako prostředek státního donucení, který slouží k ochraně zájmů společnosti, ústavního zřízení a práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob.³

"Trest smrti je usmrcení člověka jako zákonem předepsaná sankce za zákonem definovaný trestný čin, přičemž rozhodnutí o uložení trestu je výsledkem náležitého zákonného procesu. Je projevem trestní a soudní moci státu, který trestá nejzávažnější trestní činy a zároveň je projevem spravedlnosti. Společností je chápán jako spravedlivá pomsta za nejtěžší zločin, jejímž prostřednictvím má pachatel splatit své provinění."⁴

1.2 Historie trestu smrti

V dobách starověku a středověku byl trest smrti jen výjimečně zpochybňován nebo odmítán, dokonce byl používán velmi často. Spolehlivé údaje o tom, kolik se v těchto obdobích uskutečnilo trestů, nejsou. Od poloviny 16. století se trest smrti postupně stává

1 Srov. POREMBSKÁ, K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*, 2017, roč. XXIII, č. 1. s. 4 – 6.

2 Srov. POREMBSKÁ, K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*. s. 2.

3 Srov. §§ 1 a 2 zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon.

4 Srov. Trest smrti [online]. Dostupné na WWW:

https://www.studentsummit.cz/data/1258284348700BRG_HRC_Trest_smrti.pdf

hlavním trestem odnětí svobody. Od 18. století byly trestem smrti trestány výhradně jen vraždy a v téže době se začínají objevovat stále větší pochybnosti ohledně celkového trestu smrti.⁵

1.2.1 První zmínky, důvody zavedení

Nejvyšší trest nemá žádné přesné datum vzniku. Některé druhy trestů jsou stejně staré, jako lidstvo samo, protože se objevují napříč všemi civilizacemi a všemi věky.

Trest smrti byl vždy nejvyšším trestem státní moci. Historicky nebyl trest smrti udělován pouze za nejzávažnější zločiny, ale i za daleko menší zločiny jako např. za krádež. Lidé věřili, že veřejná poprava je nutná. Cílem bylo co největší odstrašení obyvatel. Jedna z historických zmínek o trestu smrti pochází z období Starobabylónské říše (18. století př. n. l.). V té době byl vydán Chammurabiho zákoník, který je postaven na principu „oko za oko, zub za zub“ a schvaluje a uplatňuje trest smrti jako nejvyšší možný trest.⁶

Je zřejmé, že trest smrti je ovlivňován politickými, náboženskými, finančními a jinými úvahami a zvyklostmi. Jeho cílem bylo a je co nejvíce viníka potrestat a zároveň odstrašit každého, kdo by chtěl porušit přijatá pravidla a ustálený řád. V celé historii je pro tento trest typické neustálé hledání nebo pátrání po co největší krutosti, jak ho provádět. Lidské krutosti se nikdy neotvíralo tak široké pole působnosti, jako v případě trestu smrti. Člověk využíval vždy všech dostupných znalostí a inteligence k tomu, aby umění zabíjet stále vylepšoval na co nejvyšší stupeň. Jedná se o umění, které má svá pravidla, své techniky, své inovace a v neposlední řadě své speciální výzkumy nepostrádající originalitu a pestrost.⁷

1.2.2. První a druhá světová válka v Čechách

První světová válka

V období 1. světové války se tresty smrti v Čechách praktikovaly hlavně na vojácích, kteří na frontě dezertovali, rozhodně se ale nejednalo o nějaké hromadné popravy civilistů.

⁵ Srov. ŠRAJER, J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003, roč. 5, č. 3. s. 55.

⁶ Srov. LYONS, L. *Historie trestu*, s. 21-27.

⁷ Srov. MONESIER .M. *Historie trestu smrti*, Praha: Rybka Publishers, 2001. s. 14.

Meziválečné období

V období První republiky v letech 1918 až 1938 bylo na jejím území soudem odsouzeno k trestu smrti celkem 15 lidí. Problematika trestu smrti v období první republiky byla značně ovlivněna zákonem č. 91/1934 Sb., o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, který opravňoval soudy uložit místo trestu smrti trest doživotního žaláře. Jedním z velkých odpůrců trestu smrti v této době byl například první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk.⁸

2. světová válka

Za druhé světové války počet odsouzených k trestu smrti na českém území rapidně vzrostl. Důvodem byla okupace říšským Německem. Do roku 1943 byly všechny popravy vykonávány v Drážďanech. Po navyšování rozsudků trestu smrti byla pankrácká věznice vybavena gilotinou a od 5. dubna 1943 začala tresty vykonávat také.⁹

Místu pankrácké věznice, kde se vykonávaly rozsudky smrti, se přezdívalo "sekyrárna". Ta se skládala ze tří místností. První byla vstupní místnost, kde se vylašoval rozsudek, druhá byla vlastní popravčí místnost s gilotinou, kde se vykonával rozsudek a třetí byla přilehlá místnost s rakvemi. Řada pamětníků v okolí věznice také vzpomíná, že každý úder 80 kilogramového břitu gilotiny byl slyšet. Samotná poprava trvala zhruba tři minuty¹⁰

V období let 1943 až 1945 si vedl kat Alois Weiss popravčí knihu. V té byly na 39 stránkách zaznamenány všechny popravy včetně jmen. Celkový počet popravených byl 1079 osob odsouzených německým soudem za politické, hospodářské a kriminální činy.¹¹

1.2.3. Poválečná doba v Čechách

Po druhé světové válce docházelo v Československu k výkonům trestu smrti až do roku 1989, kdy byl trest smrti zrušen. Za toto období, tedy od roku 1945 až do roku 1989, bylo popraveno celkem 1 176 osob. Z tohoto počtu bylo přes 700 osob odsouzeno v letech 1945 až 1948 za sympatizování s nacismem za druhé světové války. Druhý nejvyšší počet obstaraly takzvané politické čistky, při kterých bylo popraveno okolo

⁸ Srov. LIŠKA, O. Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989, s. 16.

⁹ Srov. MONESIER .M. *Historie trestu smrti*, 2001, s. 371.

¹⁰ Srov. MONESIER .M. *Historie trestu smrti*, 2001, s. 372, 373.

¹¹ Srov. MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*, s. 371-373.

240 politických vězňů. Dalších 194 lidí bylo odsouzeno k trestu smrti za spáchanou vraždu. Nejvíce popravených bylo v Československu v roce 1946. V tomto prvním poválečném roce bylo popraveno 361 lidí, kteří sympatizovali s nacismem.

Lidé se nepopravovali jen v Praze v pankrácké věznici, ale také v Brně. Odsouzeným v 50. letech byl buď lámán vaz a nebo byli popravováni na popravčím zařízení, které se skládalo ze vztyčeného prkna, kladky a oprátky. Systém fungoval tak, že se škublo kladkou a oprátkou a odsouzený se zhruba 15 minut dusil. Poslední vykonaná poprava se stala 2. února 1989, kdy byl oběšen pětinasobný vrah. Následující rok byl trest smrti zrušen a zrušení trvá dodnes jak v Čechách, tak na Slovensku.¹²

2. Druhy trestu smrti

Druhů trestu smrti je mnoho. Například podle M. Monestiera je možné trest smrti vykonat více než třiceti způsoby. Popsat všechny by ale bylo zdlouhavé, a proto se zaměřím pouze na některé z nich.

2. 1 Druhy trestu smrti používané v historii

Popravy v historii nebyvaly příliš humánní. Dnes je tomu ve většině zemích, kde se ještě nejvyšší možný trest využívá, jinak. V historii totiž samotnému usmrcení většinou předcházelo mučení. K nejčastěji používaným metodám trestu smrti patřilo například upálení, naražení na kůl, ukřižování, otrava jedem, umačkání, předhození zvířatům, vyhladovění, roztržení nebo setnutí hlavy.¹³

„Zřejmě nikdy nedokážeme odpovědět na otázku, jaký ze všech trestů smrti byl používán jako první. Usmrcení lidí určitým způsobem nebylo zpočátku chápáno jako trest, i když se jeho forma občas opakovala. O úmyslném popravování spojeném s jednotným rituálem můžeme hovořit až ve chvíli, kdy máme od různých národů a z různých dob zprávy, jež dosvědčují používání stále se opakující metody zabití odsouzence. V takovém případě se již nejedná o náhodu nebo pouze místní záležitost.“¹⁴

¹² Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 371 – 374.

¹³ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 7 – 8.

¹⁴ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*, Naše vojsko, 2008. s 2.

1) Zvířata jako popravčí

Trest smrti vykonaný prostřednictvím zvířat patří k vůbec nejstarším způsobům, protože je starý jako samo lidstvo. V průběhu dějin se k usmrcení zvířetem nejčastěji používali kočkovité šelmy, psovité šelmy, medvědi, ryby, hlodavci, hadi nebo ještěři. Důležité je také to, že při výkonech trestu netrpěli a neumírali jen odsouzení, ale i samotná zvířata, která byla vybrána jako popravčí.

Jako nejpotupnější trest smrti prostřednictvím zvířat, bylo po celém světě napříč dějinami užíváno předhazování provinilých vyhladovělým psům a dalším masožravým tvorům. Například již sedm století před naším letopočtem nejmocnější asyrský král Aššurbanipal předhazoval své vězně velkým dogám. V Egyptě byli preferováni krokodýli.

V Římě, jak známo, tvořilo jeden z hlavních programů v amfiteátrech předhazování odsouzenců divokým šelmám. Odsouzenci později dostávali i lehké zbraně, a to kvůli tomu, aby v aréně vydrželi co nejdéle a publikum si tak mohlo vychutnat delší podívanou. Římská říše patřila mezi národy, které využívaly nejčastěji zvířata k trestu smrti.¹⁵

2) Ukřižování

„Jedním z nejznámějších prastarých hrdelních trestů je římské summum supplicum neboli ukřižování. Patří do skupiny nejstarších druhů poprav a odráží se v něm původní lidská nechuť vraždit spolubližní přímo vlastní rukou.“¹⁶

Jedná se o trest, který používali Egypťané, Židé, Kartaginci, Féničané, Peršané v Makedonii, Řekové a Římané. U posledních dvou zmíněných byl trest vyhrazen otrokům a za určitých okolností velkým zločincům, pokud je bylo třeba extrémně ponižít. I tento trest byl používán ještě v 80. letech minulého století.¹⁷

Ještě před samotným ukřižováním ale existovalo uvazování ke stromu. Jednalo se o prapůvodní podobu trestu smrti. K tomu se využíval takzvaný Arbor infelix (strom neštěstí), který byl zasvěcen bohům podsvětí. Přivázání odsouzenci mohli zemřít mnoha

¹⁵ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. s. 19 –26.

¹⁶ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 2.

¹⁷ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. s. 55 – 60.

způsoby, aniž by na ně člověk musel vztáhnout ruku (vyhladovění, požíráni divou zvěří apod.).¹⁸

3) Kůl v těle

Řadí se mezi vůbec nejhorší způsoby usmrcení. Trest spočívá v zaražení kůlu do spodní části těla odsouzeného. V tomto stavu byla oběť ponechána až do své smrti. Jak dlouho byla ještě oběť živá po zaražení kůlu, záleželo na výkonu popravčího. Jsou případy, kdy odsouzený umíral několik dní.¹⁹

Ve střední Evropě se pak prodávání praktikovalo výlučně ve spojitosti s pohřbíváním zaživa. Popravy probodnutím hrudi kůlem, o nichž jsou zprávy z Uher ještě z 18. století, patřily k výjimkám a lze je přičíst tureckému vlivu.²⁰

4) Upálení

Patří mezi nejstarší a nejznámější způsoby trestu smrti. Trest upálením byl prakticky pro všechny, nejvíce je však spojován s čarodějnicemi nebo kacíři. Důležité je také říci, že odsouzený nejčastěji umíral na udušení kouřem z blížícího se ohně.²¹

Odsouzenci končili v plamenech především tehdy, pokud se společenství chtělo zbavit něčeho opravdu velmi škodlivého. Nemohlo se jednat o prostý a obvyklý zločin, ale o potupu (i domnělou) spáchanou na celé společnosti. Smrtí v ohni se například trestal i pohlavní styk se zvířaty, homosexualita a další formy nepřírozeného sexuálního chování. Na hranici pak byli upalováni i žháři.²²

5) Koňská spravedlnost

Zvláštní formu rozčtvrcení nebo roztrhání začalo lidstvo používat na počátku starověku. Odsouzenec byl provazy přivázán za končetiny k několika zvířatům. Ta se rozeběhla a způsobila oddělení končetin od těla. Kromě koní se k těmto procesům využívali například býci.²³

6) Ukamenování

Trest pochází ještě z předbiblických časů. Podstatou trestu je usmrcení viníka házením kamenů. Kamenování se vyskytovalo téměř všude, hlavně v raných fázích

¹⁸ Srov. BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 2.

¹⁹ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. s. 55

²⁰ Srov. BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 10.

²¹ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 97 – 124.

²² Srov. BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 20.

²³ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 163 – 172.

vývoje společností. U velkého množství národů si trest vysloužil ten, kdo zradil nebo jednal proti obecnému zájmu.²⁴

„K ukamenování neboli lynčování všemi nebo většinou příslušníků společenství docházelo i spontánně, bez rozsudku. Nikdo nebyl katem a vina nebo nevina se rozdělila rovnoměrně na všechny. Výbuchy kolektivního násilí známe dodnes, ovšem vždy je musí někdo konkrétní podnítit.“²⁵

7) Francouzská královna

Francouzský vynález, který má mnoho pojmenování, ale tím nejběžnějším je gilotina. Trestaný je připoután v leže na břichu tak, aby se nemohl pohnout, kolem krku má půlměsíc, který zabraňuje pohybu hlavy. Gilotina je obdélník, ve kterém je zatížená vysoce ostrá šikmá čepel. Ta při dopadu ihned oddělí hlavu od těla. Ve Francii byl tento způsob popravy použit naposledy v roce 1981.²⁶

Důvodem tohoto vynálezu byl fakt, že dříve po vykonané exekuci nemohl kat meč znovu použít. Bylo potřeba jej nejprve nabrousit a naostřit. Pokud tedy bylo nutné popravit několik osob za sebou, musel mít popravčí připravenou odpovídající zásobu vhodných mečů, což s sebou neslo velké, ne-li nepřekonatelné obtíže.²⁷

2.2 Druhy trestu smrti používané dnes

V zemích, ve kterých se v současné době stále provádí výkon trestu smrti, se podle M. Monestiera setkáváme s pěti způsoby tohoto trestu - pověšení, zastřelení, plynová komora, elektrické křeslo a smrtící injekce. Velká část zemí kombinuje několik metod. V islámských zemích se můžeme ještě dnes setkat i se způsoby, které se používaly v minulosti, například s ukamenováním nebo se setnutím hlavy.

„I přes modernější metody dochází k poklesu počtu poprav až v posledních dvou stech letech. Příčin je několik a jen část z nich připadá na účet humanistických tendencí, jež se od poloviny 18. století pomalu prosazují proti absolutismu, vůli monarchů a naivitě poddaných.“²⁸ Zdokonalení kriminalistických metod znamenalo prospěch nejen pro policii, ale i pro zločince. Přestalo být potřebné podezřelé označovat žhavým železem, stačilo zalistovat v kartotékách. Člověk získával před soudem konkrétní tvář a o jeho osud se začínala zajímat i veřejnost.²⁹

²⁴ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 185 – 188.

²⁵ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 5-6.

²⁶ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 248 – 280.

²⁷ Srov. BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 61.

²⁸ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 74.

²⁹ Srov. BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 74.

„Souběžně s tímto vývojem probíhala snaha o co nejbezbolestnější výkon trestu smrti a o co nejúčelnější ulehčení posledních chvil odsouzence. Zastánci těchto snah dokonce požadovali podávání uspávacích narkotik delikventům čekajícím na smrt. Zatím k tomu nedošlo, a to nejen proto, že mnozí lékaři odmítají při něčem takovém asistovat.“³⁰

1) Pověšení

Hrdelní trest, který staré civilizace, kromě stětí a upálení, používaly nejvíce. Asi největším důvodem, proč patřil k těm vůbec nepoužívanějším trestům, byla jeho jednoduchost. Ještě dnes, se tento typ trestu smrti využívá ve více než osmdesáti zemích světa. A jen tak pro zajímavost, tento způsob si vybere každý druhý sebevrah.

Princip vykonání trestu je jednoduchý. Tělo odsouzeného visí vždy za krk a ve stahující se smyčce na ni působí vlastní tíhou dostatečně silně. Vlastní tíha člověka stlačí krkavice a přeruší krevní oběh. To má za následek, že se mozek následně neprokrvuje a neokysličuje. Některé postupy smrti jedince urychlují, protože například při pádu z výšky, který zastaví provaz uvázaný kolem krku, se zlomí krční obratle a přeruší se mícha.³¹

„Oběšení bylo pokládáno za nejhanlivější ze všech způsobů poprav. Na rozdíl od smrti mečem nebo gilotinou mu byli podrobováni nejsprostší zločinci. Navíc se od setnutí lišilo vyšším stupněm veřejnosti. Odsouzenec visel vysoko bezmocně nad hlavami diváků a ještě ve své poslední vteřince byl volně vystaven pohledům zvědavého davu. Nikdy jindy nemohli přítomní tak dokonale sledovat každý záskub v obličejí, pohyb údů, křečovitě vytočení očí a nakonec uvolnění těla po křečovitě agónii. Podívaná pokračovala i poté, co již vlastně bylo po všem.“³²

2) Zastřelení

Tento trest se objevuje ihned po vynálezu střelných zbraní. Tento trest, který byl zpočátku vyhrazen pro vojáky, je pravděpodobně modernější verzí zastřelení lukem nebo kuší. Trest se zpravidla vykonává tak, že je odsouzený přivázán ke sloupu, proti němu nastoupí několik vojáků (dnes zhruba deset). Střelci mají za úkol mířit odsouzenému na srdce. V Číně zase střílí z bezprostřední blízkosti do týla hlavy jeden člověk.³³

³⁰ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 74.

³¹ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 199 – 222.

³² BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 36.

³³ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 281 – 298.

3) Elektrické křeslo

Křeslo patří asi k nejmodernějšímu způsobu trestu smrti. Princip spočívá v proudu procházejícím srdcem a plícemi z kontaktní destičky v masce na hlavě k elektrodě na lýtku, procházející proud tělem způsobí smrt.

Tento způsob, vynalezený na přelomu 19. a 20. století v USA, má však své nevýhody. Tou největší nevýhodou je, že prakticky nejde určit, jak dlouho má proces probíhat, protože každý člověk odolává proudu rozdílně. Stávalo se tak velmi často, že proces se musel opakovat, protože lékař konstatoval, že odsouzenému stále buší srdce.³⁴

„První elektrický impuls mívá napětí 10 000 voltů, v případě potřeby ho však lze snadno zvýšit až na 30 000 voltů. Tento způsob vykonává 23 států USA.“³⁵

4) Smrtící injekce

Posledním druhem trestu smrti je zatím nejnovější vynález v podobě smrtící injekce. "Pokojná" smrt, jak se tomuto procesu přezdívá, byla poprvé použita v roce 1982 v Texasu. Jedná se bezbolestný rychlý a levný způsob popravy.

Poprava je podobná postupu užívanému v nemocnicích při celkové anestézii. Rozdíl je v tom, že při popravě je vstřikovaná dávka smrtelná. Roztok obsahuje tři složky: barbituráty, které způsobují ztrátu vědomí. Druhou složkou je bromid pankurnia, ten způsobuje svalovou ochablost a pozastavuje tak činnost plic. Poslední složkou je chlorid sodný, který má přivodit srdeční zástavu.³⁶

3. Trest smrti v pojetí vybraných náboženství

3.1. Judaismus

Judaismus je jedno z nejstarších existujících náboženství. Toto náboženství se vyvinulo z víry lidí Kenaanu před více než třemi a půl tisíci lety a je těsně spjato s historií židovského národa.

Židé byli však během celé své historie pronásledováni a násilně ponižováni a to hlavně kvůli svému postavení vysídlených přistěhovalců a své zvláštní víře. Teprve až od 18. století jim některé země udělily plná práva.

³⁴ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 307 – 326.

³⁵ BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*. s 76.

³⁶ Srov. MONESTIER.M. *Historie trestu smrti*. 2001 . s. 327 – 332.

Hlavním pilířem judaismu, vycházejícího z představ starověkého blízko východního národa Izraelců, je smlouva s Bohem. Židé se totiž ve skutečnosti považují za lidi, kteří jsou spojeni s Bohem sérií smluv.³⁷

Jak se na trest smrti dívá judaismus

Bible specifikuje trest smrti za širokou škálu zločinů proti Bohu i proti lidem. Zřetelné a paradoxní politické údaje však její výklad a realizaci v postbiblickém judaismu omezují.

V chrámovém judaismu popravy spadaly primárně pod jurisdikci (nebo uvážení) panovníka. Jakékoli vazby mezi popravami a biblickými omezeními jsou nejasné. Pouze v rabínském období (2.–5. st. n. l.), kdy Židé neměli žádnou kapitálovou jurisdikci, můžeme najít rozsáhlé zpracování tohoto tématu v biblických termínech.

Rabíni podrobně podávali schematický biblický obraz trestu smrti a diskutovali, které zločiny si zaslouží smrt. Podle rabínského práva musela být osoba obviněná a musela být souzena před soudem složeným z 23 soudců a obviněna dvěma svědky, kteří při dokazování viny musí také prokázat, že obviněný byl varován před přesnými následky trestného činu. Pokud byl zločin odsouzen, zasloužil si jeden ze čtyř trestů: kamenování, upálení, stětí nebo uškrcení.

V moderním Izraeli byl po počáteční debatě trest smrti odmítnut na základě humanitárních argumentů postavených na rabínských základech. Je povolen pouze v případech zrady, genocidy a zločinu proti židovskému lidu. V Izraeli docházelo k legální popravě zastřelením nebo oběšením, přičemž ani jedno není rabínským způsobem. Ortodoxní judaismus zastává názor, že protože trest smrti je nařízen Bohem, poprava není sama o sobě odporná. Ostatní odvětví judaismu čerpají z podobných zdrojů a myšlenek.³⁸

3.2. Křesťanství

Název křesťanství je odvozen od řeckého slova *christos*, které je překladem hebrejského výrazu znamenajícího Mesiáš neboli Pomazaný. Tento titul dali Ježíšovi křesťané, kteří ho považovali za Mesiáše, Syna Božího v lidské podobě a spasitele předpovězeného v Tanachu- hebrejské Bibli. Křesťané věří, že příchod Ježíše na svět znamenal "novou

³⁷ WEEKS. M. a kol. *Knih náboženství*. Praha: Universum, 2016 s. 166 - 170.

³⁸ Srov. DOHRMANN. N. B. *Capital Punishment, Judaism* [online]. 2009 [cit. 2022-03-02]

smlouvu" (neboli Nový zákon) s Bohem. Tato smlouva navazovala na starozákonní smlouvy mezi Bohem a židovským národem.³⁹

Podle křesťanského pojetí mají lidské bytosti stvořené k Božímu obrazu, svou vnitřní hodnotu. „Lidský život je posvátný, protože od svého počátku zahrnuje stvořitelenskou činnost Boha a zůstává navždy ve zvláštním vztahu se Stvořitelem, který je jeho jediným cílem.,“⁴⁰

Jak se na trest smrti dívá křesťanství

Katolická církev byla trestu smrti až do 21. století příznivě nakloněna. Náklonnost byla někdy až zapálená a důležitým faktem je, že církev zavedení trestu ze strany státu vždy podporovala.

Starý zákon přiznává právo i povinnost trestat smrtí větší zločiny. Ve Starém zákoně stojí: „Kdo prolíje krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť k obrazu Božímu učinil Bůh člověka.“ (Gn 9,6). "Starozákonní přikázání „Nezabiješ!“ nebylo ve své době zábranou trestu smrti. Ve své původní podobě znamenalo spíše nezavraždíš či nedopustíš se vraždy na nevinném člověku. „Nepřipustíš, aby byl zabit nevinný a spravedlivý“ (Ex 23,7). Starý zákon trest smrti připouštěl a přikázání „Nezabiješ!“ mělo spíše bránit a předcházet uplatňování krevní msty, která byla v té době velmi rozšířená.,“⁴¹

Trest smrti není v Novém zákoně ospravedlňován ani zakazován. Trest smrti je zde považován za nutný prostředek k udržení pořádku.⁴²

Biblická tradice zároveň předepisovala trest smrti za závažné zločiny proti náboženství (rouhání, modlářství atd.), rodině (incest, cizoložství atd.), komunitě (únosy, trápení sirotků a vdov atd.) a především proti nevinnému lidskému životu. Ukládala trest smrti právě z důvodu obrany života.

Novotomistická katolická tradice, která nahlíží na lidskou přirozenost jako na orientovanou na cíl určený božským plánem, objasňuje, že lidské jednání, aby bylo

³⁹ Srov. ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019. s 17.

⁴⁰ ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019. s 17.

⁴¹ Srov. KALENSKÝ, J. Přikázání „Nezabiješ“ nebrání trestu smrti [online].

⁴² Srov. WEBEROVÁ, K. *Trest smrti v židovské náboženské tradici*. 2010 [online]. [cit 2022-03-22].

morální, musí následovat přirozený zákon založený na přirozeném řádu. V knize Exodus (20:13) je přikázání „nezabíjet“ chápáno jako součást smlouvy s Bohem na hoře Sinaj.⁴³

Analýza učení církve v průběhu staletí odhaluje, že trest smrti byl ospravedlněn ze sociálního hlediska z důvodu obecného dobra, ochrany společnosti a preventivního odstrašování; a z osobní perspektivy kvůli odplatě, odčinění a dokonce pokání. Přesto od druhé poloviny dvacátého století – zejména během 60. a 70. let – roste v katolické církvi odpor proti trestu smrti.⁴⁴

„Papežové trest smrti buď podporovali nebo alespoň nevyvraceli. Lehce odlišný postoj k trestu smrti jako první zaujal papež Jan Pavel II. Kromě kritiky však nikdy neangažoval církve pro boj proti trestu smrti.“⁴⁵

Nynější papež František klade důraz na etiku a odpuštění. Věřící, že sociální spravedlnost platí pro všechny. Podle něj by ti, kdo škodí společnosti, měli napravit své činy, což znamená, že papež František nepodporuje trest smrti.

V křesťanských úvahách se rozebírá také to, zda má stát povinnost trestat zločince a bránit své občany. I u křesťanů jsou dnes odpůrci i podporovatelé trestu smrti. Proti trestu jsou hlavně evropští katolíci, naopak pro trest jsou ti američtí.⁴⁶

3.3. Islám

Muslimové považují své náboženství za poslední v řadě zjevených tradic, které „spojují“ svět transcendence s lidskými záležitostmi, zdůrazňují svrchovanost Boha, realitu nehmotného světa a myšlenku odpovědnosti za lidské činy.⁴⁷

Aby bylo možné správně porozumět uplatňování trestu smrti podle islámu, je důležité nejprve porozumět různým konceptům, které tvoří právo šaría.

Předpokládá se, že šaría pokrývá všechny aspekty muslimova života. Pro muslimy je to "boží vedení", které mimo jiné zahrnuje morální kodex a náboženské právo islámu. Šaría upravuje mnoho oblastí muslimského chování, včetně těch, které se

⁴³ Srov. ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019, s 16 - 18.

⁴⁴ Srov. ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019, s 16 - 18.

⁴⁵ DERRIDA, J., ROUDINESCO, É. *Co přineses zítřek?*. Praha: Karolinum, 2003. s. 204,205

⁴⁶ Srov. SCHMALZ, M. *Can you be Christian and support the death penalty?* [online]. 2018 [cit. 2022-03-02].

⁴⁷ Srov. ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019, s 21 -22. ISBN 978-3-319-98772-9

týkají kriminality, politiky, daní, dědictví, manželství, rozvodu, hygieny, stravy, modlitby, půstu a poutí. Lze jej popsat jako systém, který má řídit, jak muslimové jednají ve společnosti a jejich vzájemný vztah s těmi, kteří jsou uvnitř muslimské víry i s těmi mimo ni. Právo šaría tvoří jen malou část poselství islámu. Islámští učenci poukazují na to, že z 6 236 veršů v Koránu se pouze asi 500 veršů zabývá aspekty práva. Cílem šarije je chránit "pět nepostradatelných", což jsou principy, které jsou základem aplikace práva v muslimské společnosti. Zákony v Koránu zachovávají pět nepostradatelných principů, kterými jsou ochrana života, ochrana náboženství/víry, ochrana potomků nebo linie jedince, ochrana majetku a ochrana intelektu jednotlivce.⁴⁸

Jako prostředek k ochraně pěti nepostradatelných principů zavedl islám dva přístupy.

1. Morální výchova, která zdůrazňuje důležitost kultivace, aby lidé nepáchali zločiny, protože věří, že Bůh si je vždy vědom toho, co dělají. a že nakonec budou čelit Jeho soudu na onom světě.

2. Vzhledem k tomu, že náboženská nebo morální zbožnost sama o sobě nemůže zaručit právo a pořádek, právo šaría předepisuje formy trestu, které tvoří systémy trestní justice islámu. Právo šaría je také založeno na základním principu, že funkcí práva v islámu, jak se shodují klasičtí i současní islámští právníci, je „přinášet prospěch“ pro jednotlivce i skupiny. Zákony šaría jsou prostředkem k dosažení tohoto cíle.⁴⁹

Kategorie trestů v právu šaría

V právu šaría existují tři kategorie trestů:

1. Zločiny Qisas: „odveta nebo odplata“
2. Zločiny Hudud: „nároky proti Bohu“ (povinné)
3. Zločiny Ta'zir: „nároky státu/společnosti“

Zločiny Hudud jsou podle práva šaría považovány za nejzávažnější a zločiny ta'zir za nejméně závažné. Zákony Qisas (odveta nebo odplata) se řídí zásadou „oko za oko“ a pokrývají vraždy nebo vážné případy úmyslného ublížení na zdraví. Jsou

⁴⁸ Srov. MUMISA. M. *Sharia law and the death penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*. United Kingdom: Penal Reform International, 2015. s. 7 – 9.

⁴⁹ Srov. MUMISA. M. *Sharia law and the death penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*. United Kingdom: Penal Reform International, 2015. s. 7 – 9.

spravovány za přísných podmínek, aby odpovídaly posvátnosti lidského života v islámu, a zahrnují následující přestupky proti osobě: a) úmyslná nebo promyšlená vražda (prvního stupně), b) úmyslná vražda (druháho stupně), c) neúmyslná vražda (zabití), d) úmyslné zranění (baterie), d) polo-úmyslné/neúmyslné zranění.

Zákony Qisas byly zavedeny v roztržité kmenové arabské společnosti v sedmém století, kde ještě neexistovaly státní orgány, které by vykonávaly spravedlnost. Zákony Qisas byly zavedeny jako pokus o omezení kmenové kultury, která podporovala pomstu a odplatu. Podle předislámských kmenových zákonů mohli opatrovníci (awliya') oběti požadovat spravedlnost nejen od pachatele trestného činu, ale také od ostatních členů jeho rodiny nebo kmene. V případech vraždy by se například rodina oběti nebo její opatrovníci mohli pomstít zabitím pachatele a jeho rodiny. To často vedlo k letům a generacím násilných konfliktů a odvetných útoků mezi rodinami a kmeny.

Klasičtí a středověcí islámští právníci (fuqaha) prostřednictvím fiqh vyvinuli přísná pravidla a podmínky o tom, jak by měly být realizovány zákony qisas. Středověcí islámští právníci (fuqaha) vytvořili prostřednictvím fiqh přísné směrnice a podmínky, jak by měly být zákony qisas realizovány. To znamená, že v případě jakéhokoli podezření nebo pochybností by měl být trest odvrácen. Proto by měl soud u každého přestupku, který nelze bez důvodných pochybností prokázat, dát za pravdu obžalovanému. To se rovná ustálené právní zásadě presumpce neviny, která je obecně dodržována.⁵⁰

Jak se na trest smrti dívá islám

Islám nepopíratelně stanovil trest smrti jako součást svého systému trestního práva. Jeho rozsah je však podstatně omezenější, než by si některé islámské státy myslely. Právo šaría vytváří přísné podmínky pro jeho použití a zahrnuje různé možnosti, jak se vyhnout trestu nebo jej zmírnit, což by v praxi téměř znemožnilo provedení popravy. Kromě toho právo šaría výslovně podporuje život nad smrtí prostřednictvím zastřešujících témat odpuštění, milosrdenství a pokání jako alternativy k trestu a také prostřednictvím nepopíratelné ochrany života jako jedné z pěti

⁵⁰ MUMISA. M. *Sharia law and the death penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*, 2015. s. 11 .

„nepostradatelných“ v islámu. Je tedy vidět, že trest smrti není podle práva šaría povinný a jeho zrušení by nebylo neslučitelné s islámem.

Pro islám mají lidské bytosti se svou svobodou zvláštní místo a důstojnost v Božím stvoření jako zástupce, a proto „bez ohledu na to, jaké jsou materiální podmínky života, jejich etický život se má řídit morálním uvažováním, volbou a odpovědností“.

Trest předepsaný šáriou za křivdy, jako je vražda, cizoložství, podvod a krádež, se může pohybovat od biče, uvěznění, amputace končetin až po trest smrti. Základním důvodem je: „Pokud někdo zabije člověka – pokud to není kvůli vraždě nebo šíření nepolechy v zemi – bylo by to, jako by zabil všechny lidi. A kdyby někdo zachránil život, bylo by to, jako by zachránil život všem lidem“ (Korán 5:32).

I v takových případech ale slouží tvrdé tresty spíše jako odstrašující, cílem islámského trestního zákoníku je zachraňovat životy, podporovat spravedlnost a předcházet korupci a tyranii. I když muslimští právníci v zásadě přijímají trest smrti, činí jeho provádění velmi obtížným.⁵¹

Trest smrti za cizoložství a odpadlictví se v Koránu výslovně nenachází, ale je založen na různých hadísech, které byly předmětem vědeckého uvažování. O legitimitě trestu smrti jako trestu za cizoložství a odpadlictví tak lze vážně pochybovat. Kromě toho právo šaría stanoví, že ti, kteří se odvolávají nebo činí pokání z těchto přestupků, by měly dostat odpuštění.

Život je v islámu posvátný a zbavení života je přísně zakázáno. V praxi by se dalo tvrdit, že se zdá, že právo šaría tento postoj podporuje. Přísné důkazní okolnosti vyžadované pro cizoložství (čtyři očití svědci) a vysoké důkazní břemeno ukazují, že tento trestný čin nebyl zamýšlen pro praxi. V případě apostaze jasné koránské pravidlo, že náboženská víra je věcí svobodné, osobní volby a nikdo nemá výsadu nutit lidi, aby přijali jakoukoli víru nebo následovali určitou víru, podkopává jakoukoli důvěryhodnost, že odpadlictví by také mělo být trestáno smrtí.⁵²

Jiné trestné činy, za které se v současné době v muslimských zemích uplatňuje trest smrti, jako jsou trestné činy související s drogami, homosexualita a čarodějnictví,

⁵¹ Srov. ZIEBERTZ, H.-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019, s. 21–22. ISBN 978-3-319-98772-9

⁵² Srov. MUMISA, M. *Sharia law and the death penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*. 2015. s. 12.

nemají žádný základ v Koránu nebo ověřených hadísech, které se těší všeobecné shodě, a proto se zdá, že právo šaría není ospravedlněním pro takové tresty. Kromě toho tam, kde je v Koránu zmíněn trest smrti, je pokání a odpuštění podporováno jako způsob, jak se vyhnout nebo zmírnit trest. To vede k předpokladu, že pokud by se měl trest smrti uplatňovat v nejpřísnějším smyslu, jak je stanoveno podle práva šaría, byly by popravy v muslimských zemích tak vzácné, že by se téměř nikdy neuplatňovaly.⁵³

3.4. Buddhismus

V severní Indii bylo šesté století př.n.l. obdobím radikálních změn. Jak společenských tak politických. Co se náboženství týče, existovalo na jedné straně védské náboženství, založené na obětech a autoritě textů. Jednalo se o formální náboženství, které vyžadovalo dodržování tradic. Toto náboženství bylo na druhé straně kritizováno potulnými učiteli. Tito učitelé opustili společnost a začali praktikovat asketismus. Jedná se o zřeknutí hmotného komfortu, a strádání jako prostředek duchovního rozvoje. V tomto období se jeden muž, Siddhártha Gautama rozhodl, že jeho pohodlný životní styl není v souladu s jeho rostoucím vědomím. Zjistil také, že hmotné pohodlí nenabízí ochranu před krutou realitou života. Začal tedy praktikovat přísnou askezi, ale ani to ho neuspokojovalo. Opustil tedy askezi a stále hledal. Jedou během celonoční meditace prý došel k osvícení, a to mu dalo odpověď na problémy utrpení, stárnutí a smrti. Od toho okamžiku o něm jeho stoupenci začali mluvit jako o Buddhovi. Hlavním cílem Buddhova učení je překonat utrpení, všechno co nepřispívá k překonání utrpení považuje za vedlejší.⁵⁴

Jak se na trest smrti dívá buddhismus

V buddhistických spisech se většinou nepíše o věcech, které podléhají trestu smrti. Buddhismus zastává pět principů Panca-sila. Těchto pět principů je pro buddhisty základními principy při rozvoji jejich osobnosti, aby se mohli chovat dobře. Panca-sila obsahuje pět pravidel - zákaz braní životů, zákaz krást, zákaz sexuálního obtěžování, nemluvit ostře a zákaz pití alkoholu.⁵⁵

⁵³ Srov. MUMISA. M. *Sharia law and the death penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*. 2015 . s. 33.

⁵⁴ Srov. WEEKS. M. a kol. *Kniha náboženství*. 2016. s. 166- 170.

⁵⁵ Srov. MURYANI. M. A., ROSYIDAH. N. *The Concept of Death Penalty in a Pancasila State (Perspective of Official Religion in Indonesia)* [online]. 2020 [cit 2022-03-02].

Buddhismus trest smrti neuznává, ale nachází se v něm učení o příčině a následku nebo o tom, čemu se říká zákon karmy. Zákon karmy je zákonem příčiny a následku činů, pokud někdo dělá dobro, pak bude přijat příjemný stav a naopak, když člověk dělá zlo, pak získá stav nepříjemný. Ustanovení zákona karmy se nacházejí v Samyutta Nikaya. Buddha řekl: "Podle semene, které bylo zaseto, to je ovoce, které bude sklízet. Tvůrce dobra dostane dobro, tvůrce zla dostane zlo. Zasej semínka a ochutnáš z nich plody." Ideálním trestem pro pachatele těžkých zločinů je doživotí.⁵⁶

4. Trest smrti jako antropologický problém

Tato kapitola se zabývá trestem smrti na všeobecně lidské rovině a zahrnuje tak aspekty sociální, etické a právní. V neposlední řadě se reflektuje trest smrti ve vztahu k lidské důstojnosti.

4.1. Etické aspekty trestu smrti a důstojnost

Etika je filozofická disciplína, která se, zjednodušeně řečeno, zabývá tím, co je správné a co nesprávné. Zkoumá mravní rozhodnutí lidí a také způsoby, kterými se je snaží odůvodnit.

Trest smrti byl vždy běžně součástí trestního práva. Pokud na trest smrti budeme nahlížet z teologické hlediska, dá se říct, že Bible nemá žádné větší odpovědi na otázky týkající se trestu smrti. Trest smrti není v Bibli hlavním tématem. Starý zákon jej přímá s naprostou samozřejmostí a v Novém zákoně je zmíněn jen okrajově. Důležitý teologický moment je, že lid má zůstat před Bohem čistý a má se držet daleko od všeho, co by mohlo smlouvu mezi ním a jeho lidem narušit. V antické době bývalo běžné usmrtit některého z nevinných příbuzných pachatele, zatímco „pravidlo“ oko za oko, zub za zub, určuje trestat smrtí jen vraha. V pozdním židovství je pak viditelná opatrnost v zacházení s trestem smrti. Byla zde i značná radost a chlouba nad tím, že trest není aplikován, nebo jen velmi málo. Tento eticko-právní vývoj ale není charakteristický jen pro Izrael, je vidět u mnoha národů a společností, které přešly od kočovného způsobu života k usedlému životu ve městech.⁵⁷

⁵⁶ Srov. MURYANI. M. A., ROSYIDAH. N. *The Concept of Death Penalty in a Pancasila State (Perspective of Official Religion in Indonesia* [online]. 2020 [cit 2022-03-02].

⁵⁷ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

Nový zákon, stejně jako Starý zákon nám toho moc o povolení trestu smrti neříká. Trest smrti v Novém zákoně není nikde ani ospravedlňován, ani zakazován. Ježíšovými apoštoly byl trest smrti brán nejspíš jako něco samozřejmého. Apoštolové i ostatní obyvatelé žili v té době v rámci existujících právních řádů, kterým se podřizovali. Novozákonní křesťanské řády neměly právo trestat někoho trestem smrti. V Ježíšových výrocích není žádný, který by trest smrti jasně a všeobecně odmítal. Ježíš vždy hledá toho, kdo je ztracen, aby ho navrátil do společenství s Bohem. V Novém zákoně je zpochybněna síla spravedlnosti na bázi krevní msty. Je to vidět i na tom že, Ježíši jde o zničení hříchu už v samém zárodku a klade důraz na to, že soud patří výlučně Bohu. Jeho hlavním poselstvím se stává společenství lásky, zahrnující přátele i nepřátele, jako nová cesta k překonávání zla. Je zdůrazněna odpouštějící Boží láska.

„V současnosti přistupuje církev k problémům spojeným s trestem smrti citlivěji. V posledním období došlo v katolické církvi k zřetelné změně dosavadního dominantního postoje obhajoby trestu smrti jako spravedlivého trestu, který, zdá se, definitivně padl.“ Křesťané by tedy neměli být stoupenci trestu smrti, alespoň v Evropě tomu tak je.⁵⁸

Etické aspekty

Co se týče etického pohledu, je to samozřejmě mnohem složitější. Argumentů, které zřetelně a průkazně dokládají oprávněnost trestu smrti, je mnoho. Jedním ze základních argumentů k uložení trestu smrti je, že přísluší jen nejvyšší uznávané autoritě a ukládá se za těžká provinění, jako nutná ochrana k zachování veřejného pořádku. Jako další argumenty k uložení trestu smrti to jsou pokání, odplata a satisfakce za zločin, odstrašení ostatních a ztráta práva na život.⁵⁹ „Tyto, pro morální teologii všeobecně platné důvody pro přípustnost aplikace nejvyššího trestu, je třeba stále znovu prozkoumávat a to i s ohledem na historicko-kulturní a společensko-politický vývoj, který dává těmto zdůvodněním jiný význam a hodnotu. Docházíme tak k řadě námitek.“⁶⁰

Etika se zabývá především morálností a nemorálností určitých činů. Morální činy bychom si mohly vysvětlit jako ty, jež odpovídají určitým přijatým normám.

⁵⁸ ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁵⁹ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁶⁰ ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

Naopak nemorálnost jsou činy, které odporují přijatým normám. Různé aspekty a etické směry se budou na tuto problematiku dívat rozdílně. My si však můžeme uvést například etiku utilitarismu, z níž vychází většina argumentů, kterými se řídí zastánci absolutního trestu.⁶¹

Etika utilitarismu posuzuje činy podle očekávaných následků a vychází z „principu užitečnosti“. V případě mravního rozhodování by měl člověk brát zřetel na to, kolika lidem jeho rozhodnutí přinese blaho. To také odpovídá myšlence, že pokud všeobecné blaho zařídí poprava jednoho vinného člověka, je to morálně v pořádku. Utilitaristické argumenty však nejsou dostatečně přesvědčivé, pokud si ono „blaho“ nedefinujeme. K tomu, že „co největší počet lidí z toho bude mít co největší prospěch“ je potřeba vzít v úvahu ještě mnoho dalších faktorů.⁶²

Co se týče argumentu ochrany veřejného pořádku a ztráty práva na život, můžeme ho objasnit na základě postojů Akvinského a Kanta. Šrajer ve svém článku uvádí, že Akvinský nadřazuje blaho společnosti nad blaho jednotlivce. To podle něj znamená, že je vyžadován prospěch společného blaha a to vyžaduje jistá omezení osobního blaha. Trestem smrti se tedy společnost zbavuje nebezpečného pachatele, který na ní má špatný vliv, a proto je podle Akvinského trest smrti nejen dovolený, ale dokonce záslužný. Podle Akvinského představuje život takového pachatele větší nebezpečí než možnost jeho nápravy. Pachatel se svým zločinem provinil proti své důstojnosti, tím ji ztratil a vyloučil se také z lidské společnosti. Má tím dojít k navrácení důstojnosti oběti zločinu, která ji skrze pachatelův zločin ztratila. Kant oproti Akvinskému vidí v trestu smrti znovunabytí ztracené důstojnosti pachatele. Stát podle něj má z tohoto důvodu právo a i povinnost potrestat pachatele smrtí. Kant tímto vyvrací námitku odpůrců trestu smrti, že se jedná o ponížení člověka na pouhý nástroj k dosažení stanoveného cíle.⁶³

Podle Tomáše Akvinského, protože obecné dobro je více než zvláštní dobro jednotlivce, za ochranu prvního může být nebezpečný jedinec usmrcen. Kromě toho by se s těžkým hříšníkem, který ztratil svou lidskou důstojnost, mohlo zacházet jako se zvířetem. Katechismus mládeže katolické církve, vypůjčený výrazem Jana Pavla II.,

⁶¹ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁶² Srov. THOMPSON, Mel. Přehled etiky. Praha: Portál, 2004. s. 41.

⁶³ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

kvalifikuje trest smrti jako „krutý a zbytečný, protože ani vrah neztrácí svou lidskou důstojnost. Takový postoj shrnuje i Kompendium sociální nauky církve.⁶⁴

Vyžaduje však ochrana veřejného pořádku skutečně absolutní tresty? Toto je jeden z nejdůležitějších argumentů. Proti němu ale existují dvě námitky. Je možné skutečně přesně určit situaci, kdy by pokračování života pachatele ohrožovalo bezpečí a životy druhých? Například, že vrah bude dál vraždit? Je možné někoho připravit o život jen na základě podezření? A je ještě dnes absolutní trest skutečně jediným účinným prostředkem k zachování veřejného pořádku? Ve společnostech s nefungujícím systémem vězeňství, rozsáhlou korupcí, řáděním ozbrojených, zločineckých sil snad oprávněný je. O zemích s vyspělou demokracií se to říct nedá. Většina států je dnes schopna uvalit na pachatele bezpečnou izolaci, proč tedy ještě trest smrti? K zamyšlení je i myšlenka o znovunabytí lidské důstojnosti skrze trest smrti. Co se týče pachatele, dá se o znovunabytí lidské důstojnosti mluvit v případě, že pachatel přijímá trest smrti jako pokání za své činy. V případě oběti zločinu přichází pochybnost v tom, nakolik je oběť zbavena své důstojnosti skrze nespravedlivé jednání pachatele.⁶⁵

Jednotné nejsou ani závěry týkající se odstrašujícího účinku trestu smrti. Dochází pouze k myšlence, že stupeň jistoty trestu je účinnější než jeho výše. Myšlenka, že trest smrti má sloužit jako výstraha a zastrašení společnosti od dalších nežádoucích trestných činů, ponižuje odsouzeného na pouhý prostředek.⁶⁶ „Důležité je se zamyslet i nad názorem, že trest smrti je větším trestem, konfliktem ve svědomí či traumatem pro bezprostřední vykonavatele tohoto trestu či příbuzné pachatele než pro pachatele samotného.“⁶⁷

Lidská důstojnost

K trestu smrti neodmyslitelně patří i problematika lidské důstojnosti. Při vykonávání trestu smrti se totiž s člověkem zachází jako by vlastně ani člověkem nebyl. Absolutní trest je dnes neslučitelný s lidsko-právními principy.

Lidská práva jsou ta práva, která náleží každému člověku bez ohledu na jeho pohlaví, původ, barvu pleti, sociální status, politické přesvědčení, sexuální orientaci či

⁶⁴ Srov. ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019, s 17. ISBN 978-3-319-98772-9

⁶⁵ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁶⁶ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁶⁷ ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

jiné specifické znaky a vlastnosti. V České republice zaručuje dodržování základních lidských práv právní spis Listina základních práv a svobod. Jsou v ní zakotvena základní lidská práva a svobody, které my jako občané České republiky máme zaručeny – například právo na život, které je často předkládáno jako to nejzákladnější lidské právo vůbec, právo na osobní svobodu, právo na zachování lidské důstojnosti a dobrého jména, právo na vlastnictví majetku a podobně.⁶⁸

Trest smrti je také v rozporu s tvrzením, že každý lidský život má stejnou cenu. Důstojnost je potřeba chápat jako základní neodlučitelnou vlastnost hodnoty člověka. Právě proto by se s každým člověkem mělo zacházet tak, aby byla zachována jeho důstojnost, kterou ovšem trest smrti podkopává. Důstojnost člověka stojí nad základními lidskými právy.⁶⁹

4.2. Právní aspekty trestu smrti

Z právních aspektů souvisejících z trestem smrti je důležité zmínit porušování práva na spravedlivý proces. Výroční zpráva Vysokého komisaře OSN pro lidská práva zaznamenává několik hledisek, kterými je třeba se zabývat. Jedná se například o rozsudky smrti vynesené vojenskými soudy obecně, hlavně pokud se týkají civilních osob. Důvodem je pochybnost o nestrannosti a nezávislosti vojenských soudů, protože častým důvodem zřizování takových soudů je umožnění výjimečných procesů, které nejsou v souladu s trestním právem. Pochybnosti o spravedlnosti vojenských procesů vzbuzuje i fakt, že může být obviněný odsouzen k trestu smrti ne na základě závažnosti provinění, ale vinou nekvalitního právního zástupce. Značnou roli zde mají i finanční možnosti obviněného nebo geografie. Stát, kraj apod., kde proces probíhá a s tím související standardy vzdělání a profesionality.⁷⁰

Většina států se přiklání k názoru, že trest smrti a jeho okolnosti porušují právo člověka nebýt vystaven mučení a jinému krutému nelidskému zacházení. Důvodem proč je trest smrti považován za nelidské zacházení, přestože může proběhnout absolutně bezbolestnou formou, je psychologický vliv při čekání na výkon trestu. V souvislosti s tím se hovoří o tzv. fenoménu cely smrti a syndromu cely smrti. „Fenomén označuje psychické utrpení, kterému je člověk čekající na smrt vystaven. Pod pojmem syndrom

⁶⁸ Srov. Listina základních práv a svobod. Psp.cz [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁶⁹ Srov. ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁷⁰ Srov. POREMBSKÁ. K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*, 2017. s. 6 – 7.

rozumíme trvalé psychické následky tohoto fenoménu. Problémem zde není trest smrti samotný, ale až několikaletá časová prodleva mezi odsouzením a popravou, kterou člověk tráví v izolaci a která ho může přivést až k šílenství.⁷¹ Právě z těchto důvodů lze hovořit o porušování lidských práv.

Problematika diskriminace se také týká trestu smrti. V tom, jestli bude jedinec odsouzen k absolutnímu trestu, hraje často roli jeho pohlaví, etnická příslušnost, sociální status a obecně příslušnost k nějaké minoritní skupině. O výkonu trestu smrti po celém světě rozhodují soudci, bohužel ne vždy racionálně. Takový příklad je třeba problém týkající se LGBTIQ osob. Celkem ve 13 státech je trest smrti zaměřen proti osobám, které opustí státní náboženství a přihlásí se k ateismu. V šesti státech hrozí nejvyšší trest za kritizování státního náboženství. Další zranitelnou skupinu tvoří cizinci odsouzení k trestu smrti mimo svou vlast. A v neposlední řadě je třeba zmínit problém povinné trestní sazby, který se týká i nejvyššího trestu ve zhruba třiceti státech světa. V praxi to znamená, že člověk, kterému se prokáže vina za předem stanovený trestný čin, musí být ze zákona odsouzen k trestu smrti bez ohledu na okolnosti. Soudci v tomto případě mohou rozhodnout jen o vině či nevině, nemůžou však uložit mírnější trest než trest smrti. Tím je v podstatě porušováno právo na spravedlivý proces.⁷²

Jedním ze základních lidských práv je právo na život. Mezinárodní právo uvádí, že v současné době není možné dobře porovnat právo na život a absolutní zákaz trestu smrti. Tyto dva pojmy se navzájem ve skutečnosti nevylučují. Všeobecná deklarace lidských práv uvádí, že nikdo nesmí být svévolně zbaven života. Problém je ale ve slově "svévolně". Pokud totiž proběhne spravedlivý proces v souladu s platnými vnitrostátními zákony, pak je trest smrti možný. Rady pro lidská práva a jiných orgánů OSN nebo lidsko-právních organizací pohlíží na trest tak, že se s právem na život neslučuje. Dokud ale nebude přijat mezinárodní dokument rušící trest smrti, schválený všemi státy, bude se jednat o pouhý pohled, nikoliv normu.⁷³

Trestem smrti se tedy zabývají mezinárodní organizace, které vydávají dokumenty k usměrňování trestu smrti. Dokumenty mají za úkol primárně motivovat k tomu, aby tresty nebyly vůbec vykonávány a byly definitivně rušeny.⁷⁴

⁷¹ ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003.

⁷² Srov. POREMBSKÁ. K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*, 2017. s. 6 – 7.

⁷³ Srov. POREMBSKÁ. K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*, 2017. s. 6 – 7.

⁷⁴ Srov. POREMBSKÁ. K. Trest smrti. *Asociace pro mezinárodní otázky*, 2017. s. 6 – 7.

a) Organizace spojených národů- OSN

Organizace vydala hned několik dokumentů. Tím prvním byla v roce 1948 všeobecná deklarace lidských práv, která byla reakcí na hrůzy z druhé světové války. Deklarace se nezabývá trestem smrti konkrétně, ale považuje právo na život za jedno ze základních práv a navíc neschvaluje kruté tresty. Dokument vydaný z iniciativy USA je takovým základním kamenem pro všechny další mezinárodní dokumenty.

Druhý dokument, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, má v sobě již snahu o zrušení trestu smrti po celém světě. Přestože pakt trest smrti povoluje státům, které ho ještě nezrušily, má se k němu přikročit pouze za výjimečných okolností. Rozsudek, který musí vynést kvalifikovaný soud, se nesmí týkat osob mladších 18 let a těhotných žen. Pakt nabádá k tomu, aby každý odsouzený měl možnost žádosti o zmírnění trestu. V žádné případě se ale zatím nejedná o dokument, který by chtěl trest rušit.

Dodatek k Mezinárodnímu paktu s názvem Druhý opční protokol k mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech s cílem zrušení trestu smrti, který má za úkol zrušit trest smrti s výjimkou závažného vojenského činu v době války. S druhým opčním protokolem souhlasilo výrazně méně států než v případě předešlého Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, a proto tento protokol není pro velkou část původních signatářů závazný.

Další dokumenty už jen dále usměrňují trest smrti. Mezi hlavní usměrnění patří například to, že se trest vyhne dětem mladším 18 let, matkám dětí a duševně chorým lidem. Další usměrnění požaduje pravidelné informování ze strany států, u nichž je ještě trest smrti aktivní, o počtu osob odsouzených k trestu smrti, vykonaných i plánovaných popravách. Tyto státy by také měly udávat věk a pohlaví odsouzených.⁷⁵

b) Rada Evropy

Jedná se o Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, která zaručuje právo na život a stanovuje, že nikdo nesmí být zbaven života s výjimkou soudem uloženého

⁷⁵ Srov. ŠPLÍCHALOVÁ, L. *Etické aspekty trestu smrti*, 2011. s. 40 - 42.

trestu. V rozporu s touto úmluvou ale nejsou situace, kdy dojde k použití přiměřené síly v sebeobraně, při kterém následně dojde k usmrcení člověka.⁷⁶

c) Regionální úmluvy

Jedná se o regionální úmluvy, které jsou zmenšenou verzí těch mezinárodních. Této úmluvě se zavazují většinou státy jednoho kontinentu nebo regionální organizace.⁷⁷

4.3. Sociální a psychologické aspekty trestu smrti

Psychologických aspekty, jak již bylo výše zmíněno, se dotýkají pachatelů hlavně ve chvílích, kdy čekají na výkon trestu smrti. Čím delší doba tím větší devastující účinky na psychiku odsouzeného. Sociální dopady se odsouzených v podstatě nedotýkají. Na co se ale v této části chci primárně zaměřit, jsou sociální a psychologické dopady na rodiny pachatelů.

Trest smrti postihuje nejen odsouzeného, ale i jeho rodinu, oběť, rodiny oběti, soudce, vězeňské dozorce a další kterých se týká, se v poslední době stal středem zájmu mnoha výzkumů. Když ve společnosti vzroste kriminalita, jak tomu bylo například v Jižní Africe, lidé často požadují více strategií v prevenci kriminality, včetně přísnějších forem trestu. Taková politická rozhodnutí berou v úvahu všechny možné následky, včetně lidských dopadů. Studie, které věnovaly pozornost soci-psychologických dopadů trestu smrti, obecně nabyly dvou forem: za prvé, existují popisy zážitků vězňů v cele smrti, a za druhé, bylo již několik studií, které se zaměřily na zkušenosti rodiny odsouzeného vězně.⁷⁸

Smykla je příkladem studie, která se konkrétně zaměřila na psychologické dopady trestu smrti na rodiny vězňů v cele smrti. Jeho studie odhalila, že rodiny vězňů v cele smrti trpí dlouhodobými a zkreslenými vzory truchlení. Existuje jedna jihoafrická studie Vogelmana, která zkoumala lidské důsledky trestu smrti. Tato studie se zaměřila na zkušenosti mužských vězňů v cele smrti v Pretorii v Jižní Africe. Bylo hlášeno, že tito muži se cítili smutní, depresivní, bezmocní a vinní a jejich poslední dny v cele smrti byly často charakterizovány manickým chováním. Této studie se zúčastnilo celkem 15

⁷⁶ Srov. POREMBSKÁ, K. Trest smrti. *Asociace promeznárodní otázky*, 2017, s. 4.

⁷⁷ Srov. POREMBSKÁ, K. Trest smrti. *Asociace promeznárodní otázky*, 2017, s. 5

⁷⁸ Srov. ROOYEN, H. V. A kol. *Socio-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. [cit. 2022-03-02].

jedinců; všichni účastníci měli rodinné příslušníky, kteří byli v cele smrti v Pretorii. Poté, co byl každý přepsaný rozhovor analyzován, byl zařazen do kategorií informací, jako jsou kognice, afekt, vztahové problémy, sociální podpora a budoucí orientace.⁷⁹

Zjištění této studie ukazují, že zatímco trest smrti může být namířen proti pachateli, existuje také řada nepřímých obětí, včetně rodiny odsouzeného vězně. Všeobecným vzorem je, že trest smrti má negativní psychologické, sociální a finanční důsledky pro rodinné příslušníky. Podobný typ smutku obvykle zažívají rodinní příslušníci nevléčitelně nemocných pacientů. V případě trestu smrti očekávání, že někdo blízký zemře, doprovázené nejistotou ohledně času smrti, zanechává v rodině pocit, že je v útlumu, snáší napětí současných obtíží a snaží se připravit se na bolestnou ztrátu, která je před nimi.⁸⁰

Radelet, Vandiver a Berardo (1983) navrhli, že kvůli této nejistotě nemohou mít tito jednotlivci pocit uzavření a že jejich rostoucí pocit smutku se může stát psychickou zátěží. Na rozdíl od normálního zármutku, který se časem zmenšuje, anticipační smutek obvykle narůstá, když se blíží čas smrti. Zkušenosti některých účastníků této studie to podporují. Zdá se, že ti členové rodiny, kteří čelili hrozbě ztráty milovaného člověka nejdéle (4 roky a 3 roky), nevykazovali žádné snížení svého utrpení ve srovnání s těmi členy rodiny, kteří této hrozbě čelili kratší dobu. Na tuto informaci je však třeba nahlížet s opatrností vzhledem k absenci statistického ověření v této studii. Jedním ze společenských důsledků trestu smrti, který je v této studii patrný, i když ne zcela jasně, je genderová zaujatost. Všichni odsouzení k smrti identifikovaní v době sběru dat byli muži. Členové rodiny, kteří trpěli nepřímými důsledky, byly především manželky a matky. V této studii se ukázalo, že ztráta důležitého rodinného příslušníka, doprovázená výdaji vzniklými během soudního procesu a návštěvami věznice, znamenala velkou zátěž pro všechny dostupné finance rodiny.⁸¹

Závěry této studie ukázaly, že rodiny vězňů odsouzených k smrti čelí jak kognitivním, emocionálním, tak finančním potížím. Zejména citové trauma se zdálo být intenzivní a dlouhodobé. Je zřejmé, že uložení trestu smrti se dotýká nejen viníka, ale i

⁷⁹ Srov. ROOYEN, H. V. A kol. *Socio-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. [cit. 2022-03-02].

⁸⁰ Srov. ROOYEN, H. V. A kol. *Socio-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. [cit. 2022-03-02].

⁸¹ Srov. ROOYEN, H. V. A kol. *Socio-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. [cit. 2022-03-02].

jeho rodinných příslušníků. Sociální, náboženské a právní instituce, které přicházejí do styku s takovými rodinami, si toho musí být vědomy. Politická rozhodnutí o dalším používání trestu smrti by měla vzít v úvahu nejen právní, politické a ekonomické důsledky, ale také dopady na člověka jako takového.⁸²

5. Trest smrti v současné společnosti

Kapitola se zabývá současným pohledem na trest smrti a důvody pro a proti. Také uvádím státy, kde je trest smrti stále legální.

V současnosti je trest smrti ve většině civilizovaných zemích zrušen nebo se nepoužívá. Důvodem rušení nebo jeho neaplikování je, že na něj není nahlíženo jako na morálně legitimní prostředek udílení trestů. Společnosti také vadí, že není ani účinnou cestou pro ochranu práva. Stále však existují státy, které tresty vykonávají. Je tedy místo pro diskusi o tom, zda být pro nebo proti trestu. V České republice je trest smrti zrušen od roku 1990.⁸³

Veřejné mínění se řídí podle vývoje událostí. Ve většině případů se veřejnost v důsledku různých trestných činů, které ji děsí, přiklání stále více ve prospěch setrvání trestu smrti.⁸⁴

Česká republika

Česká společnost se v dnešní době jen velmi těsně přiklání pro zavedení trestu smrti. Vyplývá to z květnového průzkumu v roce 2019 od Centra pro výzkum veřejného mínění. V něm se pro zavedení trestu vyslovalo 50 procent z dotázaných ve věku od 15 let. V průběhu let ale souhlas pro zavedení trestu pravidelně klesá. Například od roku 1992, kdy byl průzkum zahájen, klesl souhlas o rekordních 26 procent.

Se zavedením trestu naopak nesouhlasí 41 procent české společnosti, což je největší zaznamenaný údaj od začátku výzkumu. Jen pro zajímavost, v roce 1992 bylo proti trestu smrti pouhých 13 procent respondentů. Z dlouhodobého průzkumu je tedy patrné, že v české společnosti dlouhodobě přibývají ti jedinci, kteří jsou proti zavedení trestu.

⁸² Srov. ROOYEN, H. V. A kol. *Socio-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. [cit. 2022-03-02].

⁸³ Srov. ŠRAJER, J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003. s. 55.

⁸⁴ Srov. MONESTIER, M. *Historie trestu smrti*. 2001. s. 236.

Dotázaní také své odpovědi zdůvodnili. Mezi hlavní argumenty proč jsou pro trest smrti uvedli například, že trest přináší spravedlivé zadostiučinění pozůstalým. Druhým největším argumentem byl fakt, že bez trestu smrti nenapravitelní zločinci zabírají místo ve vězení a stát je navíc musí z daní pracujících živit.

I odpůrci trestu smrti se shodli hlavně na dvou argumentech. Tím prvním je riziko justičního omylu a odsouzení nevinného. Druhým největším argumentem je, že trest smrti s sebou nese možné riziko zneužití.⁸⁵

Evropa

Evropský kontinent je z drtivé většiny proti trestu smrti. Svůj podíl na tom má také Evropská unie, která mnoha prostředky proti trestu bojuje a je výrazným zastáncem jeho zrušení.

Na celém území je jen jedna země, která má stále platný trest smrti, a to je Bělorusko. Ne úplně zrušený, ale pozastavený trest má pak Ruská federace.

Vůbec prvním, kdo zrušil v Evropě trest smrti, bylo v roce 1968 Rakousko. Posledním evropským státem, který zrušil tento trest, bylo Lotyšsko v roce 2012.

Svět mimo Evropu

Zbytek světa má o něco vyšší čísla. V roce 2019 absolutní trest aktivně vykonávalo 55 zemí. Za tento rok bylo oficiálně zaznamenáno 657 poprav ve 20 zemích, ale je potřeba upozornit, že celkový počet nezahrnuje množství výkonů trestu smrti v Číně, která tyto údaje tají. Právě u ní se předpokládá, že má nejvíce provedených poprav za rok, prý by jich mohlo být až několik tisíc.

Z potvrzeného počtu provedených poprav, mají 86 procent na svědomí čtyři státy. Jsou to Írán, Saúdská Arábie, Irák a Egypt. Největšími odpůrci zrušení nejvyššího trestu v Asii, USA a arabském světě.⁸⁶

5.1. Zajímavosti

V této kapitole bych rád uvedl několik netradičních výskytů trestu smrti, které jsem objevil při psaní mé práce.

⁸⁵ Srov. TUČEK.M. *Postoje občanů k trestu smrti – květen 2019* [online]. [cit 2022-03-02].

⁸⁶ Srov. Evropský parlament. *Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla* [online]. 2019 [cit. 2022-03-02].

V 11. století německý panovník Jindřich III. usiloval o připoutání Čech k jeho říši. Tato myšlenka se ovšem nelíbila knížeti Břetislavovi I. a narazil tak na odpor. V srpnu roku 1040 po neúspěšném jednání následovalo německé tažení na území Čech. Zatímco jedna ze dvou nepřátelských armád byla poražena, tu druhou zrádně vpustil do země správce bílinského hradu Prkoš. Za svou zradu mu kníže Břetislav I. dal vydloubnout oči, usekl ruce i nohy a hodil ho do řeky.

První protihabsburský odboj v roce 1547 skončil několika tresty smrti. Zajímavé na tom je, že zvláštnímu tribunálu předsedal král a současně před ním vystupoval jako žalobce. Navíc pod jeho taktovkou probíhaly četné nepříjemné výslechy. Trestem smrti nakonec byli potrestáni dva zemané a dva měšťané, což byly osoby v podstatě druhořadé. Hlavním záměrem panovníka tak bylo zastrašit a ukázat svou moc odpůrcům.

Druhá polovina 14. století přinesla diferenci naší společnosti. Rozdílnost zasáhla hlavně nižší šlechtu, kde někteří hledali záchranu v královských a panských službách, zatímco druhá část se stala loupežnými rytíři. Protože počet loupežníků a lapků strmě rostl byly pro nim povolány vojenské výpravy. Jedné takové výpravy se v roce 1356 zúčastnil i sám Karel IV. Ten nemilosrdně mnoho pevností provinilých zlodějů zbořil nebo spálil a sám je také pronásledoval. Zajal také jistého rytíře Jana na hradě Žampachu, kterého dříve sám pasoval na rytíře a následně jako zločince vlastnoručně oběsil.

Ve třicátých letech 15. století husitský hejtman Jan Roháč z Dubé nesouhlasil s novou vládou císaře Zikmunda Lucemburského a pokusil se zorganizování ozbrojeného odporu. Jeho snaha se však nevyvedla a po dobití Roháčova hradu Sion byl jeho držitel v září 1437 přiveden do Prahy jako zemský škůdce. Následně byla pro něj a jeho přívržence vybudována speciální stupňovitá šibenice na Šibeničním vrchu. Na této šibenici byl na pozlacené oprátce nejvýše oběšen Jan Roháč, pod ním byli oběšeni jeho významní přívrženci a nejniže jeho prostí členové. Na důkaz toho, že i šlechtic, který se postaví svému panovníkovi, měl na sobě při oběšení červený oděv a pozlacený pás s pouty.

V Anglii, která poslala nejvíce lidí na šibenici, věšeli také děti a to za velmi malé přestupky. Roku 1808 bylo pověšeno sedmileté dítě za žhářství a rok předtím byl

pověšen jiný chlapec za krádež lžičky. V roce 1833 zase pověsili devítiletého chlapce za to, že ukradl inkoust. Tato poprava měla snad být poslední veřejnou popravou.

Roku 1984 vymysleli v Číně pro "antikomunistické spiklence" nový způsob trestu smrti. Místo obvyklé střely do týla hlavy, bude odsouzený zastřelen zezadu ve výši srdce samopalem. Aby toho nebylo málo, tak rodina popraveného obdrží obálku, ve které je nábojnice a provaz, jímž měl odsouzený svázané ruce. V obálce je také připojen účet na 80 jüanů, což je v přepočtu necelých 700 korun, které je nutné zaplatit státu za „výdaje“ spojené s popravou.

Závěr

Trest smrti, nebo také absolutní trest, je velmi složité téma. Můžeme je reflektovat z odlišných perspektiv a z mnoha úhlů pohledu a právě proto existuje v jeho hodnocení značná pluralita. Mým cílem ale nebylo rozhodnout, zda je trest smrti správný či nikoliv. Jak bylo uvedeno v úvodu, cílem této práce bylo představit trest smrti jako antropologický problém, který je komplexní a nelze jej redukovat pouze na jeho určité aspekty.

Hned v první kapitole jsem charakterizoval trest smrti. Po základní definici jsem stručně zmapoval jeho historii, kde jsem uvedl důvody zavedení trestu smrti a první zmínky o něm. Popsal jsem také historickou situaci trestu smrti od vzniku Československa do jeho rozdělení.

Je až s podivem, kolik druhů trestů smrti člověk vynalezl. Právě tomuto tématu jsem se věnoval v druhé části své bakalářské práce. V ní jsem vyjmenoval všechny dosud vynalezené techniky výkonu trestu smrti a ty jsem také popsal. U některých druhů výkonu trestu smrti jsem se nemohl zbavit pocitu, že tento výkon je také něco na způsob "kulturního představení".

Ve třetí části jsem stručně charakterizoval, jak na trest smrti hledí vybraná významná náboženství. Je patrné, že islám nejvíce podporuje trest smrti. Naopak křesťanství svůj postoj v posledních dvou stoletích zásadně mění a trest smrti spíše již nepodporuje. To je směrodatné právě pro evropskou kulturu, která je postavena na křesťanských základech.

Čtvrtou kapitolu jsem věnoval trestu smrti z perspektivy antropologie, která je svou podstatou perspektivou komplexní, protože tematizuje člověka v jeho celistvosti. V této části rozebírám etické aspekty a velmi důležité pro mé studijní zaměření sociální aspekty. Je totiž potřeba si uvědomit jednu důležitou věc. Při výkonu trestu smrti nemusí trpět jen a pouze popravovaný jedinec. Samotný výkon může mít a nepochybně i má negativní vliv jak na popravčího, tak i na rodinu popravovaného.

V páté a poslední kapitole zmiňuji současnou situaci s trestem smrti v České republice, Evropě a na ostatních kontinentech. Kromě toho v této části práce reflektuji i důvody pro a proti zavedení trestu smrti. Na konci kapitoly představuji rovněž některé

netradiční výskyty výkonů trestu smrti, s nimiž jsem se během psaní své bakalářské práce v literatuře setkal.

Seznam použité literatury

BARRING L. *Trest smrti v dějinách lidstva*, Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5.

DOHRMANN. N. B. *Capital Punishment, Judaism* [online]. Pensilvanya: Univerzity of Pensilvanya, 2009 [cit. 2022-03-02]. Dostupné na: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1006&context=rs_papers&fbclid=IwAR3pehVhD1vfbDGVvlfNIA-99vgI9pLgU2lV_0hXjqhd0p1BEboJIYrH8w

Derrida. J., Roudinesco. É. *Co přinese zítřek?*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0542-2. s. 204 -205.

Evropský parlament. *Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla* [online]. Evropský parlament 2019 [cit. 2022-03-02]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla>.

KALENSKÝ, J. *Přikázání „Nezabiješ“ nebrání trestu smrti* [online].

LIŠKA, O. *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1989*, Praha. 2006. ISBN 80- 86621-09-X

LYONS, L. *Historie trestu*, Praha: Svojtka. 2004. ISBN 80-7352–021-4

Monestier.M. *Historie trestu smrti*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-05-3.

MUMISA. M. *Sharia lawand the deathy penalty: Would abolition of the death penalty be unfaithful to the message of Islam?*. United Kingdom: Penal Reform International, 2015. ISBN 978-1-909521-42-1.

MURYANI. M. A., ROSYIDAH. N. *The Concept of Death Penalty in a Pancasila State (Perspective of Official Religion in Indonesia* [online]. Walver: Walisongo Law Review 2020 [cit 2022-03-02]. Dostupné na: <file:///C:/Users/Ku%C4%8Derky/Downloads/6588-21716-1-PB.pdf>.

POREMBSKÁ. K. *Trest smrti. Asociace promeznárodní otázky*, 2017, roč. XXIII, č. 1.

ROOYEN. H. V. A kol. *Socia-psychological effects of the death penalty on families of prisoners on death row* [online]. Westville: University of Durban-Westville 2013 [cit. 2022-03-02]. Dostupné na: https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/AJA10128093_357.

SCHMALZ. M. *Can you be Christian and support the death penalty?* [online]. Australia: vydavatel neznámý, 2018 [cit. 2022-03-02]. Dostupné na: https://theconversation.com/can-you-be-christian-and-support-the-death-penalty-101007?fbclid=IwAR2h0ZEZe9DlLZjMmNZ5SoAylIApb7RCdp_W3c7L6umv4_4-3RXPOt6Ggg

ŠPLÍCHALOVÁ, Lenka. ETICKÉ ASPEKTY TRESTU SMRTI. České Budějovice, 2011. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Vedoucí práce PhDr. Roman Míčka, Th.D.

ŠRAJER. J. Trest smrti z etického pohledu. *Studia Theologica*, 2003, roč. 5, č. 3.

THOMPSON, Mel. Přehled etiky. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-806-6.

TUČEK.M. *Postoje občanů k trestu smrti – květen 2019* [online]. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR 2019 [cit 2022-03-02]. Dostupné na: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4956/f9/ob190618.pdf.

ZIEBERTZ, H-Z. *Euthanasia, Abortion, Death Penalty and Religion – The Right to Life and its Limitations*. Springer, 2019. ISBN 978-3-319-98772-9

WEEKS. M. a kol. *Kniha náboženství*. Praha: Universum, 2016. ISBN 978-80-242-5179-0.

WEBEROVÁ, K. *Trest smrti v židovské náboženské tradici*. 2010 [online]. [cit 2022-03-22]. Dostupné na: <https://www.rozhlas.cz/trest-smrti-v-zidovske-nabozenske-tradici-8009333>.